

лю, зокрема, залежно від співвідношення в статутному фонді акціонерного товариства часток різних груп, а також вивчення закономірності поведінки акціонерів відповідно до співвідношення різних ресурсів, наявних у його розпорядженні.

Література: 1. Акімова І. Terra incognita українського бізнесу / І. Акімова, О. Кузяків // Бізнес. — 2004. — №5. — С. 33 – 36. 2. Розвиток корпоратизму і корпоративних відносин в економіці України / За ред. В. І. Голікова. — К.: Інститут економічного прогнозування, 2002. — 480 с. 3. Базові нормативи відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами господарської діяльності господарських товариств у 2002 – 2003 роках, затверджені Наказом ФДМУ від 19.12.2002 р. №2252. 4. Концепція корпоративно-дивідендної політики держави, затверджена Наказом ФДМУ №9 від 05.04.01. 5. Наказ ФДМУ "Про затвердження форми фінансового плану господарського товариства, у статутному фонді якого більше 50 відсотків акцій належать державі та Методичних рекомендацій щодо порядку складання та погодження (затвердження) річного фінансового плану" від 21.02.2002 №343. 6. Корпоративне управління: сучасний стан та перспективи розвитку // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 2003. — №4 (128). — С. 61 – 90. 7. Бухгалтерський облік і фінансова звітність — об'єкти фінансового контролю. Методичний посібник. — К.: Атіка, Ельга-Н, 2003. — 304 с. 8. Багацький В. М. Детермінація конфлікту інтересів у корпоративному управлінні // Вісник Тернопільської Академії Народного Господарства. — 2002. — №7/1. — С. 75 – 80. 9. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. Монографія. — К.: Атіка, 2003. — 352 с. 10. Воловик О. Загальнокорпоративні інтереси: зміст та ризик забезпечення у корпоративних відносинах // Право України. — 2004. — №4. — С. 67 – 70. 11. Рудык Н. Б. Рынок корпоративного контроля: слияния, жесткие поглощения и выкупы долговым финансированием / Н. Б. Рудык, Е. В. Семенова. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 456 с. 12. Черпак А. Є. Роль корпоративного інтересу в проблематиці корпоративного управління і контролю // Фінансовий контроль. — 2003. — №2. — С. 44 – 53. 13. Черпак А. Є. Суб'єкти та об'єкти корпоративного контролю в умовах трансформації економіки // Ринок цінних паперів України. — 2004. — №1 – 2. — С. 29 – 37.

Стаття надійшла до редакції
01.11.2005 р.

УДК 336.221

Серебрянський Д. М.

СУТНІСТЬ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТА СУЧАСНА ДУМКА

In the article the eminent foreign and home scholars' basic theoretical views relative to economic essence of profits tax, the expediency of its introduction and economic results of it are considered. On the basis of it the author gives his own point of view as for the essence of profits tax and specifies the main positive and negative aspects of its functioning.

У сучасних умовах економічний зміст податку на прибуток розкривається двоюко: він виступає специфічною формою виробничих відносин (суспільний зміст) та є частиною вартості

національного доходу в грошовій формі (матеріальний зміст). З огляду на це, досить активно досліджується проблема визначення сутності податку на прибуток.

Деякі теоретичні думки щодо оподаткування прибутку були присутніми у фінансовій думці ще задовго до його впровадження, зокрема в працях видатних економістів А. Сміта, Д. Рікардо, Д. Міля. Їх висновки щодо запровадження даного податку практично однакові – податок на прибуток веде до загального підвищення цін на товари на суму цього податку. Але такі висновки в сучасних поглядах щодо сутності податку на прибуток є досить узагальненими. Тому загальною метою даного дослідження є визначення сутності даного податку на етапі його впровадження в практику оподаткування та в сучасних умовах становлення національної податкової системи і на основі цього виявлення позитивних та негативних сторін функціонування податку на прибуток.

У сучасній вітчизняній фінансовій думці приділяється чимала увага проблемам оподаткування прибутку підприємств, зокрема такими науковцями, як А. Крисоватий, А. Савченко, М. Свердан, А. Соколовська [1 – 4] та тими науковцями, праці яких аналізуються в даній роботі. Проте в меншій мірі у цих дослідженнях приділяється увага сутності податку на прибуток саме в історичній ретроспективі з паралельним співставленням їх думок із сучасними поглядами на цю проблему.

Аналізуючи праці А. Сміта, в яких розглядається сутність податку на прибуток. М. Алексеев вказував: "За налогом на ренту у Сміта следует налог на прибыль или на доход с капитала. В этом доходе две части: проценты, причитающиеся владельцу капитала; другая часть составляет вознаграждения за труд и риск предпринимателя: это вознаграждение не должно быть тронато налогом, потому что иначе предприниматель не в состоянии вести занятие. Поэтому, как скоро устанавливается налог на прибыль, то происходит одно из двух: или прибыль повышается на всю сумму налога и, повышая таким образом цену товаров, падает на потребителей; или, если прибыль остается та же, то предприниматель вознаграждает себя за взятую налогом сумму на счет процентов собственника капитала. Этим путем, значит, облагаются капиталы...". Далі він зазначає: "Поэтому он (податок на прибуток — прим. авт.) падает на потребителя, который в цене товара должен заплатить налог, внесенный торговцем (вообще с некоторой прибавкой, потому что на уплату налога затрачен капитал в обычном смысле слова (avances), который должен принести процент). При этом, если довольно значительный доход не будет соразмеряться с действительною величиною прибыли, а будет падать поровну на всех предпринимателей — сильных и слабых — он поведет к ограничению конкуренции и созданию монопольных цен..." [5, с. 23 – 25].

Звідси випливає, по-перше, в будь-якому випадку підприємець зі своєї кишені частину прибутку віддавати не хоче, а перекладає цю суму на інших суб'єктів. По-друге, однакові умови оподаткування прибутку призводять до створення монополій та гальмування розвитку малого підприємництва. Така точка зору не повинна залишитися поза увагою фінансової науки, оскільки вона має своє раціональне зерно. Отже, з дослідження випливає, що податок на прибуток широко почав впроваджуватись в практику оподаткування на початку ХХ ст., саме в цей період сформувалися найбільші світові монополії, поглинаючи малі підприємства.

У свою чергу Д. Рікардо більш ґрунтовно підійшов до теоретичного аналізу податку на прибуток і визначив, що на даний податок і на результати його впровадження впливає "колебание денежной единицы", тобто, говорячи сучасною мовою, інфляція. Д. Рікардо називає податок на прибуток (мовою оригіналу) Des impost sur les profits та визначає, що прибуток може бути оподаткований прямо – безпосередньо прибуток, і, непрямо – оподаткування предметів, які споживаються працівниками, що, у свою чергу, "... стремится понизить величину прибыли". Д. Рікардо як і А. Сміт приходять до висновку, що податок на прибуток підвищує загальний рівень цін, і, зазначає: "Если же обложит пропорционально все предприятия (податком на прибуток — прим. авт.), то все предметы должны повыситься в цене, и все члены общества, следовательно, будут платить налог посредством уменьшения издержек (depenses)" [5, с. 82 – 83].

Д. С. Міль також був категоричним супротивником введення податку на прибуток, а в разі введення вимагав великих пільг при оподаткуванні прибутку, аргументуючи це тим, що процес отримання прибутку дуже складний і відповідальний. "...хозяин предприятия, который берет на свой страх его (подприємства – прим. авт.) риски и впредь выплачивает издержки производства всем участникам; оно находится в полной зависимости от цены продуктов, окупающих предприятие, и при постоянном колебании этих цен, которое происходит от хаотичного состояния хозяйства, и прибыль постоянно колеблется, может падать до нуля и даже принимать отрицательную величину" [5, с. 124]. Цим обґрунтуванням і вимагає Д. С. Міль великих пільг на користь прибутку.

Цікаву думку щодо оподаткування прибутку демонстрував А. А. Соколов. Він виходить з того, що прибуток, який вилучений державою з підприємства у вигляді податку, переходить у категорію доходу і через державні закупівлі чи інші інструменти перерозподілу цього доходу через бюджет "...все эти суммы либо непосредственно, либо через посредство вновь образовавшихся доходов притекают опять в те или иные производственные или торговые предприятия". Далі А. А. Соколов стверджує, що якщо б даний прибуток не був би оподаткованим, він все одно надходить в обіг і, таким чином, сприяє в створенні прибутку в інших підприємствах. В той же час А. А. Соколов вводить обмеження на рівень оподаткування прибутку "...если налог приводит к падению прибыли предприятия ниже обычного или нормального процента на капитал, то это заставляет капитал искать для себя более выгодного помещения внутри данной страны или за границей" [6, с. 123 – 124].

Отже, погляди класиків економічної думки зводяться до одного – податок на прибуток повністю перекладається на кінцевого споживача. Але введення його неминуче, тому необхідно обрати такий рівень оподаткування, при якому платник не ухилився б від сплати цього податку, та одночасне надання широким економічно обґрунтованих пільг при оподаткуванні прибутку.

Сучасні науковці трактують податок на прибуток по-різному. Податок на прибуток — продукт цілої епохи економічного та політичного розвитку суспільства, фінансовий інститут, який властивий високій культурі державності з витонченим механізмом функціонування, що вимагає від платників усвідомленого відношення до своїх прав та обов'язків. Усвідомлення того, що цей податок є платою з боку виробництва за сприятливі умови господарювання [7, с. 204], тобто, вилучаючи частину доходів юридичних осіб, держава гарантує їх більш ефективне використання.

Професор В. М. Федосов зазначає про необхідність створення чіткої системи прибуткового оподаткування, котра не може, як діючий нині податок на прибуток, спиратися на систему платежів державних підприємств і організацій з прибутку в бюджет, що існувала раніше. Це зовсім нова форма оподаткування, яка повинна базуватися на відповідних їй принципах і засадах [8, с. 259]. Така нова форма оподаткування повинна носити науково обґрунтований характер — в іншому випадку вона приречена на невдачу.

В. В. Буряковський зазначає, що податок на прибуток підприємств є прямим податком, джерелом його сплати та базою для нарахування виступає прибуток, який обчислюється шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку і суму амортизаційних відрахувань [9, с. 223].

Така позиція викликає заперечення, оскільки дане формулювання оподаткованого прибутку відображає його як явище, але не розкриває сутності. Це швидше визначення кількісної величини прибутку як розрахункової бази оподаткування, а не його сутнісної субстанції.

Професор А. М. Поддєрьогін вважає, що податок на прибуток — це загальнодержавний прямий податок, що сплачується суб'єктами господарювання за рахунок прибутку і який обраховується у відсотках від суми оподаткованого прибутку. Об'єкт оподаткування обчислюється шляхом виключення із суми скоригованого валового доходу валових витрат платника податку, а також нарахованих амортизаційних відрахувань згідно з податковим законодавством [10, с. 98]. Але і такий підхід дозволяє дати визначення податку як явища та не розкриває його економічної сутності.

Отже, як зазначає Дж. Е. Стігліц, "обґрунтування податку на прибуток корпорацій ніколи не було повністю зрозумілим" [11, с. 696].

Підсумовуючи різносторонні наукові погляди на сутність податку на прибуток, можна зробити наступні висновки:

податок на прибуток є продуктом розвитку високого ступеня суспільної моральності та політичної чесності, дія якого проявляється тільки в умовах високорозвиненої системи фінансово-економічних відносин;

податок на прибуток має велике значення як для формування бюджету, так і для фінансової системи в цілому, що не може не позначитись на його сутності;

економічна сутність функціонування податку на прибуток розкривається через сукупність фінансових відносин між державою і платниками податків з приводу вилучення частини прибутку у прямій залежності від його розміру з метою формування фінансової бази держави для виконання останньою своїх соціальних-економічних функцій.

Отже, на думку автора статті, *податок на прибуток підприємств* є вагомим інструментом фінансової політики держави, який регламентує порядок формування та розподілу (частково), вилучення частини прибутку законодавчо закріпленої категорії платників у централізований фонд грошових ресурсів держави та є досить дієвою субстанцією для створення ефективної системи регулювання взаємовідносин суб'єктів господарювання з бюджетом і є невід'ємним атрибутом регулювання інвестиційних процесів у країні.

Література: 1. Крисоватий А. І. Теоретичні засади податку як соціально-економічної категорії // Фінанси України. — 2003. — №2. — С. 4 — 11. 2. Савченко А. Податок на прибуток підприємств як інструмент інвестиційної політики держави // Економіка України. — 2003. — №3. — С. 22 — 29. 3. Свердан М. М. Податок на прибуток підприємств // Фінанси України. — 2002. — №3. — С. 68 — 75. 4. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія та практика становлення. — К.: Знання-Прес, 2004. — 454 с. 5. Алексеенко М. М. Взгляд на развитие учения о налоге у экономистов А. Смита, Ж.-Б. Сея, Сисмонди и Д. С. Милля. — Харьков, 1870. — 174 с. 6. Соколов А. А. Теория налогов. — М.: Фин. изд. НКФ СССР, 1928. — 258 с. 7. Александров С. В. О налогообложении прибыли предприятий / С. В. Александров, Н. П. Кучерявенко. — Харьков: Одиссей, 1998. — 256 с. 8. Федосов В. М. Податкова система України. Підручник / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко. — К.: Либідь, 1994. — 464 с. 9. Буряковський В. В. Податки: Навчальний посібник. — Дніпропетровськ: Пороги, 1998. — 642. 10. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник. — 3-тє вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 460 с. 11. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора: Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. — К.: Основи, 1988. — 854 с.

Стаття надійшла до редакції
12.10.2005 р.

УДК 658.012.32

Шарый П. А.

КЛАССИФИКАЦИЯ БИЗНЕС-КОМУНИКАЦИЙ В СОВРЕМЕННОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ

In the article the methodical approaches to interpretation the definition of "communications" concept are considered, the classification of types of communications is developed and the determination of "business-communications" concept is given.

С ростом роли информации в современной экономике и обострением конкуренции, необходимостью гибко реагировать на происходящие изменения во внутренней и внешней